

УДК 32.001:061.2

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Юрій Савко

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна, polityka@franko.lviv.ua*

У статті проаналізовано формальні аспекти діяльності НДО та їхній вплив на соціально-політичні процеси в сьогоdnішній Україні. Підставою для розгляду власне цієї проблеми стали тенденції та концепції розвитку в сучасному світі. Ключовою є теза про те, що громадянське суспільство – найвдаліша для людської природи форма суспільного устрою й має міцні корені в західній системі цінностей. Саме тому проблема розвитку громадських організацій як найактивніших акторів на сцені громадянського суспільства є вкрай важливою для України, зокрема через її намір стати повноправним членом світової спільноти.

Розглянуто як політичну, так і соціальну діяльність НДО в Україні. Вплив НДО проаналізовано за різними критеріями: кількість офіційно зареєстрованих НДО, їхня спеціалізація, кількість членів громадських організацій, громадська думка про діяльність НДО, відображення цієї діяльності в ЗМІ, експертні опитування та спеціалізовані дослідження.

Ключові слова: НДО, вплив, соціально-політичний процес, сучасна Україна, громадянське суспільство, громадська думка, експертні опитування.

Громадська організація – це «добровільне об'єднання громадян, що виникає внаслідок їхнього вільного волевиявлення на основі спільних інтересів і завдань» [1].

Метою і сферою діяльності громадських організацій є громадянське суспільство. Основоположником концепції громадянського суспільства вважають Гегеля. Він трактував громадянське суспільство як особливу стадію в діалектичному русі від сім'ї до держави. Життя соціуму, характерне для громадянського суспільства, радикально відрізняється від етичного світу сім'ї і від публічного життя держави. Громадянське суспільство складається з приватних осіб, класів, груп та інститутів, взаємодію яких регулює громадянське право і які безпосередньо не залежать від політичної держави [2].

Існує також підхід, згідно з яким осмислення громадянського суспільства та його ознаки на практиці мали місце ще задовго до періоду німецької класичної філософії. Український дослідник Михайло Ходаківський стверджує, що «поняття «громадянського суспільства» сягає своїм корінням ідеї поліса Арістотеля, *societas civilis* Цицерона й ідей природного права» [3]. До представників теорії громадянського суспільства він зараховує Дж. Локка, А. Фергюсона, С. Пуфендорфа, І. Канта, Т. Пейна, А. Токвіля, Дж. Міля.

Актуальність проблеми зумовлена тенденціями та концепціями, поширеними сьогодні у світі. У західній системі гуманістичних цінностей вже міцно установилося переконання, що громадянське суспільство не має альтернативи, бо є найвідповіднішим людській природі способом облаштування суспільства. «З погляду громадянського суспільства, політична воля спирається на широке використання громадянами своїх соціальних і громадянських свобод і на існування в країні глибоко укорінених демократичних цінностей і впевненості у своїх силах. Дані цінності стають сильні в тому випадку, якщо люди можуть робити вільний вибір і добровільно брати на себе відповідальність на основі своїх соціальних і громадянських пріоритетів. Демократія досягає розквіту в тих країнах, де закон ефективно захищає право громадян вступати в асоціації в ім'я загальних громадянських цілей і формувати групи, що відбивають їхні загальні думки, цінності й інтереси» [4].

Відомий сучасний дослідник громадянського суспільства італієць Роберт Д. Патнам стверджує, що «для громадянського суспільства характерні активна й орієнтована на суспільні цілі позиція громадян, егалітарні політичні відносини й ґрунтовані на довірі та співпраці суспільні відносини» [5]. Патнам називає все це «соціальним капіталом». Громадяни, здобуваючи соціальний капітал завдяки участі в організаціях громадянського суспільства, надалі можуть використовувати його для зміцнення демократичних принципів в управлінні державою. Довгострокові дослідження, які Патнам здійснив в Італії, підтвердили, що життєздатна мережа місцевих добровільних організацій створює соціальний капітал – громадянські цінності, навички і знання – необхідний для консолідації демократії. «Люди, зацікавлені в демократії, насамперед мають сприяти формуванню громадянського суспільства», – зазначає дослідник.

Згадану синтезу про визначеність західної спільноти щодо громадянського суспільства як орієнтира для руху вперед підтверджує також теза про те, що сучасна демократія поступово переходить від представницької форми до партисипативної (демократії участі). «Теоретики-політологи вважають, що на зміну представницькій (репрезентативній) демократії йде більш досконала – партисипарна. За представницької демократії населення має змогу висловити свої уподобання і очікування один раз на кілька років, обираючи запропоновані кандидатами чи політичними партіями програми. Не заперечується можливість прямого виявлення волі населення шляхом референдумів – процедури досить складної та дорогої. Певні угруповання (в тому числі і громадські організації) мають можливість впливу на рішення, що приймаються через лобіювання. Партисипативна демократія (від латинського *participare* – брати участь) передбачає існування таких механізмів, через які населення має можливість впливати на поточний процес прийняття рішень, тобто громадяни залучаються до щоденної роботи органу державної влади чи місцевого самоврядування» [6].

Зробимо два застереження. По-перше, ми зовсім не схильні трактувати нинішнє розуміння терміна «громадянське суспільство» як щось однозначне, уніфіковане, тим паче як категорію зі суто позитивним іміджем. Наведемо тезу професора Антоніни Колодій про 3 лінії розуміння цієї категорії: «а) громадян-

ське суспільство є певною сферою, яка протистоїть державі, де все, як у Гегеля, є суперечності, є боротьба індивідуальних і групових інтересів; б) громадянське суспільство – це організовані інтереси поза державою, які вміють самозахиститися і самоорганізовуватися; в) акцентує на моральних аспектах, які несе з собою громадянське суспільство» [7].

По-друге, метою цієї статті є не докладний аналіз глибинної сутності громадянського суспільства, а лише те, що задеклароване в назві, – формальні аспекти та рівень впливу громадських організацій на суспільно-політичний процес у сучасній Україні.

Вважають, що «у демократичному суспільстві НДО виконують подвійну роль. Вони є невід'ємною умовою та необхідною складовою частиною конституційно визначеного політичного процесу та формальної політичної структури демократичної держави. Співпрацюючи з органами влади, політичними партіями та впливаючи на громадську думку, НДО здатні досягти необхідних політичних рішень, відповідної соціальної політики та матеріальної підтримки держави. Впливають на законодавство та державотворення, на розвиток суспільства, прискорюють демократичні процеси й роблять їх незворотними» [8].

Дотичність громадських організацій до політики зумовлена також тим, що вони за своєю природою є групами інтересів. Однак «самі по собі громадські організації не є «групами інтересів» у їх політологічному розумінні. Як «групи інтересів» громадські організації виступають тоді, коли виконують політичні функції, взаємодіють з політичними інститутами – державою і політичними партіями. Політичні функції різною мірою властиві всім громадським організаціям. В одних випадках, наприклад, у профспілок, жіночих, молодіжних організацій, вони є досить виразними. В інших випадках, наприклад, у різних аматорських об'єднань, політичні функції можуть виявлятися лише ситуативно. За будь-яких умов «групи інтересів» відрізняються від політичних партій тим, що не прагнуть політичної відповідальності, не ставлять собі за мету завоювання державної влади, а обмежуються лише здійсненням впливу на неї, виступаючи в цій якості як групи тиску» [9].

Аналіз впливу громадських організацій на суспільно-політичний процес у сучасній Україні дає змогу виокремити такі основні його складові:

- кількість громадських організацій, офіційно зареєстрованих сьогодні в Україні (формальна ознака ступеня впливу: чим більше організацій, тим вагомішим є їхній вплив);
- галузевий (тематичний) розподіл громадських організацій (у яких напрямках більше ГО, у цих напрямках їхній вплив суттєвіший);
- кількість осіб – членів ГО;
- суспільна думка про громадські організації (рівень зацікавлення та імідж);
- громадські організації у віддзеркаленні преси;
- експертні опитування й результати спеціалізованих досліджень іміджу та впливу громадських організацій на суспільно-політичний процес у сучасній Україні.

Насамперед розглянемо найпростіший показник – кількість діючих в Україні громадських організацій. Початком активного створення громадських організацій на сучасному етапі вважають переломний період 1989–1990 рр., хоча факти існування потужних громадських організацій в українській історії відомі й раніше. Класичний приклад – період 20–30-х років минулого століття в Галичині. «Найбільшою заслугою центристських партій у Галичині був розвиток розгалуженої сітки українських громадських організацій. Товариство «Просвіта» у 1925 р. нараховувало 11 тис. членів та підтримувало діяльність хат-читалень з чисельністю ще 121 тис. чол. Товариство «Рідна школа» на противагу колонізації державної освіти розбудовувало власну сітку приватних українських шкіл, а організація «Союзу українок» охопила значну кількість українського жіноцтва та ін. Великих успіхів досяг український кооперативний рух, котрий у 1937 р. нараховував бл. 3,5 тис. кооперативів із загальною кількістю 660 тис. членів... Українці Галичини розбудовували сильне громадянське суспільство, що охоплювало різні сфери національного життя: від виробництва сільськогосподарської продукції, до витворення наукових і культурних вартостей» [10].

Однак за радянських часів громадянське суспільство цілковито викоренено. Низка нібито громадських організацій існувала, однак вони перебували під суворою опікою держави, а тому не відповідали сутності структур самоорганізації, що є підвалинами громадянського суспільства. І тільки початок демократизації в Україні сприяв створенню повноцінних (справжніх) громадських організацій. Передував цьому етап появи неформальних об'єднань, які можна назвати квазі-НДО. Олександр Бойко наводить інформацію довідки ідеологічної комісії ЦК КПУ «Про роботу партійних комітетів республіки з самодіяльними громадськими об'єднаннями» від 24 червня 1989 р.: «вже в червні 1989 р. в Україні діяло більш як 47 тис. неформальних самодіяльних об'єднань» [11].

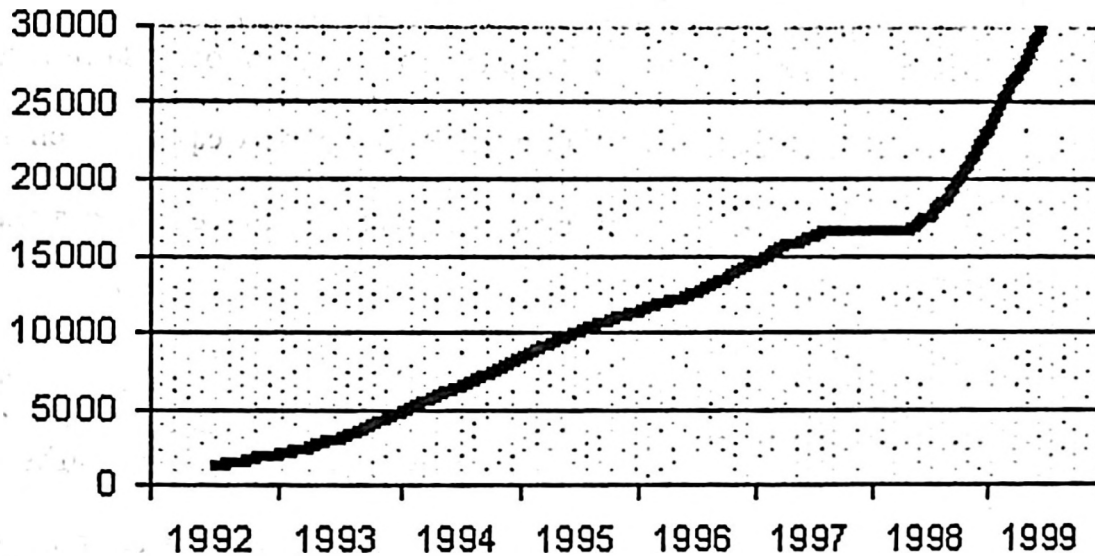
Як зазначає один з активістів третього сектору й дослідник діяльності громадських організацій Олександр Сидоренко, «українська «оксамитова революція» 1989–1990 рр. розпочалася і фактично була здійснена не політичними партіями (в той час існувала лише одна політична партія), а громадськими організаціями. Адже на першому етапі горбачовської відлиги в Україні почали виникати громадські організації неполітичної орієнтації, а культурологічні, історичні, мовні, екологічні. Це були такі організації, як «Спадщина», «Товариство української мови ім. Тараса Шевченка», «Меморіал». А їм передувала діяльність Українського культурологічного клубу та Української Гельсінської групи».

Відтоді динаміка кількості зареєстрованих громадських організацій невинно зростала. За базою даних Центру інновацій та розвитку, 1991 року зареєстровано 319 із діючих сьогодні громадських організацій, 1992 р. – 1356, а 1993 р. – 3257. Рекордну кількість громадських організацій зареєстровано 1997 р., коли виникло 3659 нових об'єднань громадян. Отже, на початок 1998 р. в Україні діяла 17781 організація. Станом на 1999 р. в Україні було близько 30.000 зареєстрованих громадських організацій, з яких понад 800 (близько 4%) мали загальноукраїнський статус. Це доволі високий показник, особливо якщо

врахувати, що за 2 роки до того в Україні було зареєстровано 20 000 організацій, а 1995 р. – тільки 4 000. Найбільше всеукраїнських організацій функціонує у великих містах (на першому місці Київ, потім – Харків, Львів, Одеса, Донецьк та інші).

Загалом від 1993 р. динаміка зростання кількості громадських організацій – досить стрімка (рис. 1).

Рисунок 1. Динаміка зростання кількості громадських організацій

Наведені відомості про кількість ГО не є однозначними. У дослідженні «Civicus index on civil society» [13], здійсненому в серпні 2001 року, зазначено, що в Україні є близько 25490 громадських об'єднань (ГО) та благодійних фондів (БФ), 8000 ініціативних (неформальних) груп (ІГ) – за офіційною інформацією 1999 р. Реально функціонують 8500 ГО та БФ, 500 ІГ. Хоча офіційна статистика фіксує невинне зростання кількості організацій громадянського суспільства (ОГС), реально функціонує приблизно 50% зареєстрованих. Цей висновок базується на зіставленні національних і регіональних баз даних ОГС, створених інфраструктурними НДО, з даними офіційної статистики. Але найпроблемнішою є нерівномірність розповсюдження ОГС по країні. Особливо це відчутно, якщо порівнювати показники в регіонах та в населених пунктах. Кількість ОГС на душу населення: 1 ОГС на 3985 осіб. Середня густота – 50 ОГС на 100 000 населення. Найбільше ОГС на душу населення – у столиці країни (87,6 на 100 000) і в обласних центрах (60), найменше – у сільськогосподарських і традиційно сільських районах (30–40).

Однак зі зростанням кількості громадських організацій зменшується зацікавлення громадян їхньою діяльністю. Якщо на початку 90-х громадські організації були масовими громадянськими рухами і, відповідно, мали високий ступінь впливу на суспільно-політичний процес, то нині більшість організацій (за незначними винятками) – це структури з невеликою кількістю членів. Про тенденцію до змен-

шення зацікавлення громадськості діяльністю ГО засвідчують також результати опитування фонду «Демократичні ініціативи». За інформацією фонду, від 1994 до 1997 року відсоток людей, які заявили про свою належність до тих чи інших громадських організацій, зменшився від 17,8 % до 12,0 %. 1999 р., за результатами опитувань Міжнародної фундації виборчих систем (IFES), таких було тільки 9 % [14]. Ще одне дослідження – загальнонаціональне опитування громадської думки, яке здійснили фірми «Інмарк – інформація і маркетинг» та «Соціс-ЛТД» у липні 1999 р., засвідчило, що члени НДО нині становлять усього 7,8 % опитаних.

Важливим чинником, що визначає впливовість громадських організацій, є громадська думка, імідж третього сектору в суспільній свідомості. За результатами дослідження Центру інновацій та розвитку, здійсненого 1999 р., «громадяни переважно позитивно ставляться до діяльності НДО у різних сферах суспільного життя. Передусім це стосується організацій, що надають допомогу малозабезпеченим, інвалідам і дітям-сиротам. Важливою, на думку респондентів, є діяльність дитячо-юнацьких та екологічних організацій, організацій захисту прав людини» [15].

Водночас більшість опитаних практично не знайома з діяльністю громадських організацій. Найвідомішими НДО виявилися організації, що об'єднують ветеранів війни, воїнів-інтернаціоналістів і «чорнобильців». Респонденти практично не знають благодійних організацій, хоча їхню діяльність вважають надзвичайно актуальною.

З проблемою громадської думки про третій сектор та іміджу громадських організацій безпосередньо пов'язаний інший чинник формування впливу ГО – інформування про діяльність НДО у ЗМІ. Здійснене з цього приводу дослідження [16] засвідчило, що особисте ставлення журналістів та керівників ЗМІ до теми «благодійництво та громадська ініціатива» є загалом позитивним, а саму тему вони вважають «важливою, актуальною». Однак за важливістю та першочерговістю серед інших постійних тем «благодійництво та громадянська ініціатива», на думку керівників ЗМІ, у середньому – на шостому місці.

Більшість журналістів – 55,3 % – публікує матеріали про громадську діяльність та благодійність нерегулярно. Найчастіше висвітлюють діяльність екологічних НДО, а також організацій, що допомагають малозабезпеченим, інвалідам, дитячо-підліткових організацій та з захисту прав громадян. 56,7 % керівників-експертів публікують матеріали такої тематики раз на тиждень. Найцікавішим інформаційним приводом для журналістів є конкретна благодійна акція. Представники ЗМІ отримують інформацію про діяльність НДО час до часу та здебільшого незадоволені рівнем професіоналізму представників НДО у спілкуванні з ними. Основні труднощі, що виникають під час підготовки матеріалів про діяльність НДО, такі:

- стереотипне уявлення, що ця тема нецікава читачеві;
- тиск владних структур, обмеженість поглядів керівних осіб та статусу організацій ЗМІ;
- непрофесійність представників НДО із зв'язків з громадськістю;

- наявність багатьох інших, гостріших тем;
- обмеженість площі (часу), відведених для публікацій на цю тему;
- особливості того, як сприйматимуть тему зокрема люди похилого віку.

Водночас більшість журналістів і керівників ЗМІ вважають діяльність громадських організацій та благодійних фондів важливою. Третина опитаних журналістів усвідомлює роль та місце недержавних організацій у формуванні громадянського суспільства.

Досить ґрунтовне уявлення про третій сектор у віддзеркаленні преси дає однойменне дослідження Центру інновацій та розвитку, яке мало мету вивчити сукупний текст повідомлень про громадські організації (ГО) та благодійні фонди (БФ) у провідних друкованих засобах масової інформації України [17]. Використано вибірку за лютий, квітень і травень 1999 року зі семи загальнонаціональних друкованих ЗМІ – газет «Факты», «Київські відомості», «Аргументы и факты – Украина», «Сільські вісті», «Голос України», «Урядовий кур'єр», «Зеркало недели». Під час дослідження розроблено методику контент-аналізу спеціально для аналізу повідомлень про діяльність третього сектору України.

На підставі результатів кількісного аналізу визначено видання, що найактивніше висвітлюють досліджувану тематику (газети «Зеркало недели», «Урядовий кур'єр», «Факты»); кількісне співвідношення публікацій про ГО та БФ за всіма виданнями вибірки та ін.

Тематичний аналіз спрямованості матеріалів про ГО та БФ виявив, що найбільше статей та повідомлень (50 %) присвячено конкретним благодійним акціям, 20 % – створенню нової ГО або БФ та опису їхньої майбутньої діяльності. Аналіз загальної інформації про ГО та БФ за категорією «тон публікації» засвідчує, що здебільшого вона позитивного характеру (72 %), Нейтральний відтінок властивий рекламним повідомленням та поодиноким публікаціям (24 % усього масиву інформації). Негативний тон мають близько 4% публікацій.

Аналогічні результати подано в дослідженні «Civicus index»: «Загалом імідж ОГС у ЗМІ є досить позитивним (приблизно 70 % усіх публікацій є позитивними, є небагато відверто негативних матеріалів і приблизно 20 % – відверто позитивних). З усієї палітри життя третього сектору найчастіше висвітлюють яскраві благодійні акції, а також ефектні презентації фондів, громадських об'єднань та інших учасників сектору». Характеризуючи проблему взаємодії НДО та ЗМІ, можна погодитися з авторами дослідження «Civicus index» щодо наявності значного потенціалу для розвитку співробітництва НДО та ЗМІ.

Підсумовуючи медіа-складову в структурі впливу ГО на суспільно-політичний процес в Україні, варто звернутися до такого показника, як безпосередня участь громадських організацій у медіа-діяльності. Згідно з інформацією, наведеною в матеріалі «Актуальні питання дальшого забезпечення свободи слова в Україні» [18], громадські організації сьогодні є засновниками 9 % наявних ЗМІ, що дорівнює відсоткові ЗМІ, засновниками яких є держава (рис. 2).

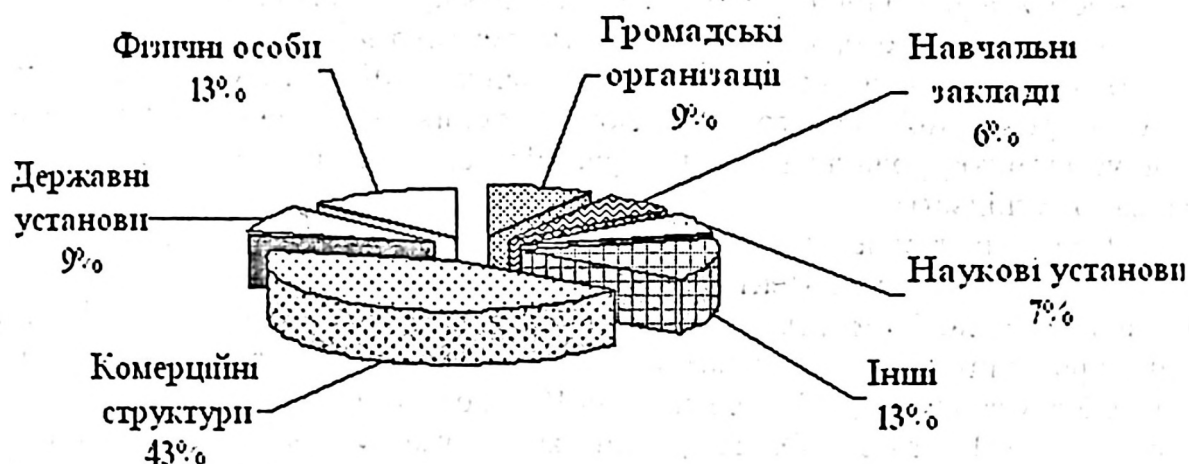

Рисунок 2. Засновники періодичних видань України

Однак реальний вплив цих ЗМІ наразі значно нижчий від ЗМІ державних, не кажучи вже про комерційні.

Останній з параметрів з'ясування впливу ГО на суспільно-політичний процес – результати спеціалізованих досліджень впливу та впливовості НДО в сучасній Україні. Ґрунтовні висновки з цього приводу містяться в здійсненому в серпні 2001 р. дослідженні «Civics index». Згідно з його результатами, загальний рівень впливу третього сектору в Україні сьогодні становить 53,3 бала зі 100 максимальних (рис. 3.)

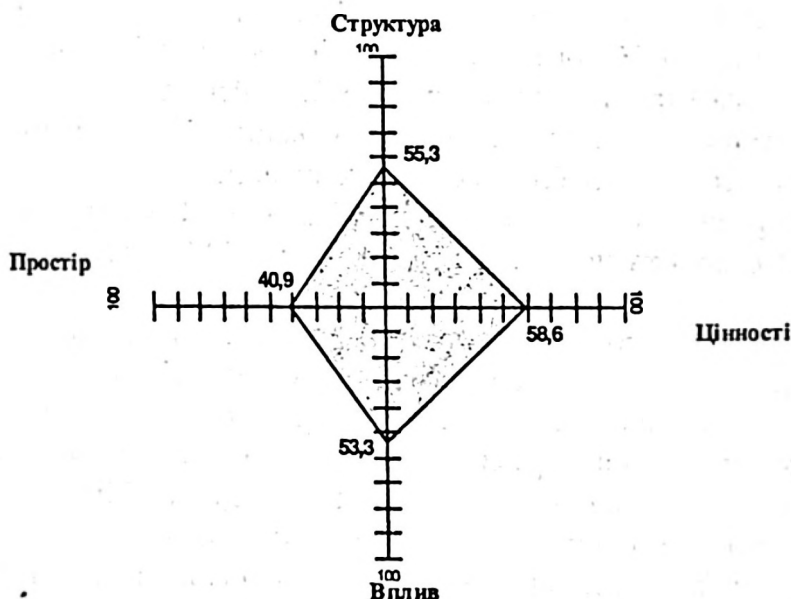

Рисунок 3. Стан громадянського суспільства в Україні

Хоча загальний показник впливу є досить високим, однак вплив на уряд (тобто на суспільно-політичний процес), як зазначено в коментарі до дослідження, «на національному і місцевому рівнях отримав низькі бали. Найнижчі показники стосуються рівня впливу ОГС на державу та органи державної влади» (табл. 1).

Таблиця 2. Показники виміру ВПЛИВ

Під-вимір	Бал	Індикатор	Бал
Вплив на політику	39,98	Формування порядку денного політики	54,98
		Обговорення політики	34,79
		Розробка і вплив на політику	35,73
		Впровадження політики у життя	33,80
		Моніторинг політики	39,53

Автори дослідження вважають, що вплив на державну політику з боку ГО є незначним (39,98 бала) і потребує посилення. Водночас у «Civics index» висловлено стриманий оптимізм щодо перспектив підвищення впливу НДО на політику: «За 2 останніх роки співробітництво ОГС та державного сектора у галузі розробки політики та впровадження її у життя дещо активізувалося, проте йому ще далеко до ідеального стану. Загалом, ОГС можуть справляти вплив на формування та розвиток державної політики на місцевому рівні. На рівні ж національному основними учасниками політичних процесів виступають впливові бізнесові та політичні структури, а не ОГС, які на даний момент не мають достатньо інтеграційних структур національного рівня, спроможних забезпечити суттєвий вплив на державну політику».

Отже, в Україні сьогодні є підвалини та передумови для реальної побудови громадянського суспільства через розвиток мережі громадських організацій та посилення їхнього впливу. Однак для нинішнього стану цієї сфери характерні радше формальні ознаки і, відповідно, потенціал на перспективу, ніж реальне й практичне втілення оптимальної моделі впливу громадських організацій на суспільно-політичні процеси в Україні: «Що ж до ситуації в Україні, звичайно, ці (громадські) організації ще не набули належної впливовості та авторитету. Однак, здається, їхній стабільний розвиток свідчить про те, що в недалекому майбутньому громадяни України все ж таки отримають цей важливий засіб для участі у політичному житті країни» [19].

1. Політологічний енциклопедичний словник. – К., 1997. – С. 76.
2. Гегель Г.В.Ф. Философия права. – М., 1990. – С. 227–278.
3. Ходаківський М. Громадянське суспільство як проблема культури // Людина і політика. – №1. – 1999.
4. Джонс Дж. Патрік. Громадянське суспільство в період третьої хвилі демократії: його значення для громадянської освіти // Громадянська освіта. – Львів, ЦПД. – 2001.
5. Robert D. Putnam. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. – Princeton: Princeton University Press, 1993.
6. Прошко В. Залучення громадян – американське бачення // Аспекти Самоврядування. – № 1(3). – 1999.

7. *Колодій А.* Виступ на семінарі журналу «І»: «Громадянське суспільство: гармонія чи конфлікт?». – <http://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2001/sem01-03.htm>
8. *Яскал Л.* Недержавні організації в Україні // Соціальна робота в недержавних установах. – http://www.ukma.kiev.ua/univ/fac/DSST/SWU/win/ngov_o/ngov_org.htm
9. *Задоянчук О.* Соціально-політичні аспекти становлення громадянського суспільства в Україні // Людина і політика. – №1. – 1999.
10. *Грицак Я.* Формування модерної української нації XIX–XX ст. – http://history.franko.lviv.ua/grys_r4.htm
11. *Бойко О.* Предтеча Руху: неформальні організації як фактор громадсько-політичного життя України у період перебудови // Людина і політика. – №1. – 2001.
12. *Сидоренко О.* Громадські організації в Україні // Перехрестя. – №7. – 2000.
13. Зміцнюючи коріння громадянського суспільства в Україні: результати інноваційного дослідницького проекту. – Київ–Кіровоград–Львів, 2001.
14. *Колодій А.* Становлення громадянського суспільства в Україні // Культурологічний часопис «І». – Ч. 22. – 2001.
15. Ставлення населення України до діяльності громадських і благодійних організацій // Дослідження Центру інновацій та розвитку. – <http://www.ngoukraine.kiev.ua/idc/research3u.htm>
16. Імідж третього сектора: погляд громадськості та журналістів // Дослідження Центру інновацій та розвитку. – http://www.ngoukraine.kiev.ua/idc/third_rndtbl_irex.htm
17. Третій сектор України у дзеркалі преси // Дослідження Центру інновацій та розвитку. – <http://www.ngoukraine.kiev.ua/idc/research2u.htm>
18. Актуальні питання дальшого забезпечення свободи слова в Україні // Офіційна сторінка президента України в Інтернет. – <http://www.kuchma.gov.ua/main/?zv03>
19. Громадські організації в Україні: тенденції розвитку // Romur Report. – №6. – Spring, 2001.

NGOS AND THEIR INFLUENCE ON SOCIAL-POLITICAL PROCESS IN CONTEMPORARY UKRAINE

Yuriy Savko

*Ivan Franko National University of L'viv, Universytets'ka St., 1
L'viv 79000, Ukraine, filos@franko.lviv.ua*

The article considers the formal aspects of NGO's activity and their influence on social-political process in contemporary Ukraine. The importance of the problem is caused by the tendencies and conceptions developing in contemporary world – the persuasion that civil society is the way of society functioning as most suitable to human nature has very strong roots in the Western system of values. That's why the problem of the development of NGO's as the most active entities of civil society is very important for the Ukrainians as we wish to join the global community.

The article discusses both political and wider social activities of NGO's. The influence of NGO's is considered from the point of view of such criteria as quantity of NGO's officially registered in Ukraine, sectoral division of NGO's, quantity of NGO's members, public opinion on their activities, reflection of NGO's activities in media, expert polls and specialized researches.

Key words: NGO, influence, social-political process, contemporary Ukraine, civil society, public opinion, expert polls.

Стаття надійшла до редколегії 08. 04. 2004

Прийнята до друку 10. 08. 2004